

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
ДС/СС 05/4-02 бр. 1307/1-ХШ/9
25.09.2014. године

На основу члана 231. став 1. алинеја 17. и члана 278. Статута Факултета, Наставно-научно веће Филозофског факултета у Београду је на својој XIV редовној седници, одржаној дана 25.09.2014. године, донело следећу

О Д Л У К У

Прихвата се Извештај комисије са оценом докторске дисертације: МАНАСТИР НОВО ХОПОВО: ИСТОРИЈА И АРХИТЕКТУРА, кандидата мр Бранке Гугољ и одобрава усмена одбрана.

Универзитет је дао сагласност на предлог теме 22.04.2014. године.

Кандидат мр Бранка Гугољ објавила је рад: Архитектура задужбина српске властеле на Косову и Метохији у доба Немањића, међународни тематски зборник Косово и Метохија у цивилизацијским токовима, књ. 3, Косовска Митровица 2010, 504-514.

Доставити:

1x Универзитету у Београду
1x Комисији
1x Стручном сараднику за
докторске дисертације
1x Шефу Одсека за правне послове
1x Архиви

ПРЕДСЕДНИК ВЕЋА

Проф. др Милош Арсенијевић

Факултет <u>Филозофски</u>	УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
<u>04/1-2 бр.6/2571</u>	Веће научних области
(број захтева)	друштвено-хуманистичких наука
<u>26.09.2014.</u>	(Назив већа научних области коме се захтев упућује) 2
(датум)	

ЗАХТЕВ

за давање сагласности на реферат о урађеној докторској дисертацији

Молимо да, сходно члану 46. ст. 5. тач. 3. Статута Универзитета у Београду («Гласник Универзитета», бр. 131/06), дате сагласност на реферат о урађеној докторској дисертацији кандидата

Бранке (Митар) Гугољ

(име, име једног од родитеља и презиме)

КАНДИ
ДАТ

Бранка (Митар) Гугољ

(име, име једног од родитеља и презиме)

пријавио је докторску дисертацију под
насловом:

Манастир Ново Хопово: историја и архитектура

Универзитет је дана 22.04.2014. својим актом под бр 61206/1835/2-14 дао сагласност на предлог теме докторске дисертације која је гласила:

Манастир Ново Хопово: историја и архитектура

Комисија за оцену и одбрану докторске дисертације кандидата

Бранке (Митар) Гугољ

(име, име једног од родитеља и презиме)

образована је на седници одржаној 26.06.2014. одлуком факултета под бр 906/1-ХП/3 у саставу:

	Име и презиме члана комисије	звање	научна област	установа у којој је запослен
1.	др Иван Стевовић	доцент	историја уметности	Филозофски ф.
2.	др Јелена Ерделјан	доцент	исто	Филозофски ф.
3.	др Зоран Ракић	доцент	исто	Филозофски ф.
4.	др Љиљана Стошић	научни саветник	исто	Балканолошки САНУ инст.

Наставно-научно веће факултета прихватило је извештај Комисије за оцену и одбрану докторске дисертације на седници одржаној дана 25.09.2014.

ДЕКАН ФАКУЛТЕТА

Проф. др Милош Арсенијевић

**НАСТАВНО НАУЧНОМ ВЕЋУ
ФИЛОЗОФСКОГ ФАКУЛТЕТА
УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ**

На основу члана 231. и 278. Статута Факултета, Наставно-научно веће Филозофског факултета на својој XIII редовној седници, одржаној дана 26.06. 2014. године, изабрало нас је у комисију за оцену и одбрану докторске дисертације **МАНАСТИР НОВО ХОПОВО: ИСТОРИЈА И АРХИТЕКТУРА**, коју је поднела докторанд мр **Бранка Гугољ**. Након увида у предату докторску дисертацију, слободни смо да поднесемо следећи

Реферат о завршеној докторској дисертацији

Основни подаци о кандидату и дисертацији:

Бранка М. Гугољ рођена је 1961. године у Београду. Дипломирала је 1988. на катедри за историју уметности Филозофског факултета у Београду, магистрирала 2007. са темом: „*Бурђе Бошковић – истраживач српске средњовековне архитектуре*“ код ментора проф др Марице Шупут. Као истраживач на Филозофском факултету Универзитета у Београду радила је од 1992. до 1996. године, а запослена је као асистент на Филозофском факултету Универзитета у Приштини од 2000. године.

Мр Бранка Гугољ учествовала је на домаћим и међународним научним скуповима, који су објављени у зборницима научних скупова: *Културна преплитања на надгробним споменицима Коловрата*, Милешевски записи 3, Пријепоље 1998, 7-19; *Капители Царичиног града*, Лесковачки зборник 39,

Лесковац 1999, 61-66; *Прилог проучавању надгробних споменика пљеваљског краја*, Гласник завичајног музеја, Пљевља 1999, 29-37; *Tourist spot Banjska near Kosovska Mitrovica*, 4th International workshop Resorts' architecture heritage of Romania – Baile Herculane (Romania) 9–12.06. 2008, 30; *Banjska: banja, naselje, manastir – između prošlosti i budućnosti*, Nova urbanost: integracija – dezintegracija grada?, Београд 2008, 319-328; *Визија савременог приступа заштити културног пејзажа у делу архитекте Ђурђа Бошковића*, Зборник Четврте регионалне конференције о интегративној заштити (Процјена потреба и приоритета у заштити културног и природног наслеђа, Бањалука 22-23. октобар 2009), Бањалука 2010, 32-37; *Архитектура задужбина српске властеле на Косову и Метохији у доба Немањића*, Међународни тематски зборник „Косово и Метохија у цивилизацијским токовима“, Књ. 3: Историја, Историја уметности, Косовска Митровица 2010, 504-514; *Сачувати традицију: рад одбора за обнову манастира Грачаница и подизање Маузолеја и Храма Славе на Косову пољу (1935-1941)*, Културно наслеђе Косова и Метохије : историјске тековине Србије на Косову и Метохији и изазови будућности (зборник 2), Београд 2013, 243-260. (коаутор са М. Вукотић Лазар и Ђ. Боровњак). Уз то објавила је радове: *Рад Ђурђа Бошковића на истраживању и заштити културне баштине Косова и Метохије*, Зборник радова: Уметност Косова и Метохије : радови носиоца Пројекта из програма основних истраживања Републике Србије за период 2006-2010, Косовска Митровица 2007, 31-39; *Неколико цртица о Комисији за чување и одржавање архитектонских споменика*, Уметност, Косово и Метохија II, Зборник радова учесника пројекта „Стилска и иконографска обележја ликовних уметности Косова и Метохије“ : радови носиоца Пројекта из програма основних истраживања Републике Србије за период 2006-2010, Косовска Митровица 2009, 31-42; *О пореклу Антинојевог култа у римском насељу код Сочанице*, Зборник радова Филозофског факултета у Косовској Митровици 2 (2013), 411-428. (коаутор са Д. Тешкић-Радовановић). Такође, сарађивала је на изради *Лексикона српског средњег века*, *Енциклопедије православља*, *Српског биографског речника* и *Српске енциклопедије*. Као помоћник уредника учествовала је у реализацији међународног тематског зборника *Косово и Метохија у*

цивилизацијским токовима, књ. 3: Историја, Историја уметности, Косовска Митровица 2010.

Године 2014. мр Бранка Гугољ пријавила је тему докторске дисертације под насловом **МАНАСТИР НОВО ХОПОВО: ИСТОРИЈА И АРХИТЕКТУРА** код ментора доц др Ивана Стевовића, чија израда је, након добијања сагласности Универзитета, одобрена 15.05.2014. године.

Докторска дисертација мр Бранке Гугољ **МАНАСТИР НОВО ХОПОВО: ИСТОРИЈА И АРХИТЕКТУРА** написана је на 216 страна компјутерски сложеног текста са напоменама и библиографијом, као и илустративним прилозима са 90 слика који прате текст, а приложени су у електронској форми. Текст дисертације подељен је у пет поглавља са подпоглављима.

Предмет и циљ дисертације:

Непосредни предмет проучавања докторске дисертације **МАНАСТИР НОВО ХОПОВО: ИСТОРИЈА И АРХИТЕКТУРА** је манастирски комплекс са црквом из XVI века као главним сакралним здањем. Манастир је основан на прелому из XV у XVI век када је вероватно саграђена првобитна црква као и здања неопходна за одвијање духовног и економског живота. Према запису у минеју храм је осликан 1541. године за време игумана Павла. Већ 1576. године замењен је новом црквом чији су ктитори Лацко и Марко Јовшић из Горњег (Српског) Ковина на острву Чепелу. Ово је једино здање које је, иако јако страдало, преживело разарања у Другом светском рату. Остали делови манастирског комплекса у зони култа, стамбеној и економској зони: конаци, трпезарије, звоници и економска здања током бурне историје више пута су рушени, обнављани и поново грађени. Стамбена зона смештена у келијско здање више пута је мењала

структуру и склоп с обзиром на променљиво устројство духовног живота које је укључивало општежиће, појаву осопштине и поновно успостављање општежића.

Променљиве политичке, културне и економске прилике као и ктиторска активност манастирског братства и других личности српске историје које су на директан или индиректан начин биле повезане са манастиром Ново Хопово оставила је трага у архитектури.

Импозантним димензијама и особеном архитектуром црква из XVI века представља најрепрезентативнији споменик епохе. Саграђена у духу средњовековне традиције, а током XVIII претрпела је извесне измене у духу са барокним схватањем простора. Посебан значај манастир је уживао захваљујући моштима св. Теодора Тирона које су цркви, посебно предолтарском простору где су неколико векова биле изложене, дале меморијални карактер. Организација духовног живота која је укључивала општежиће, појаву осопштине и поновно увођење општежића оставила је трага у архитектури келијског здања. Већ од XVI века извори бележе постојање скрипторија и библиотеке, а у више наврата у манастиру је деловала школа за образовање монаха. Циљ рада је да се на основу материјалних, писаних и ликовних извора манастир монографски истражи те да се покаже изглед и преобликовање просторног склопа у периоду од XVI века до данашњих дана с обзиром је обнова започета након страдања у Другом светском рату још увек у току.

Циљ докторске дисертације **МАНАСТИР НОВО ХОПОВО: ИСТОРИЈА И АРХИТЕКТУРА** био је да се монографском обрадом пружи заокружена слика о свим политичким, културним и економским приликама које су условиле настанак и развој манастира, те да се уз анализу појединачних елемената који су чинили ову структуру, њихову хронологију изградње и обнове, просторни склоп и функцију, представи процес трансформације од средњовековног ка нововековном манастирском комплексу.

Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању:

У дисертацији су научно потврђене хипотезе од којих се полазило у истраживању, а које су се односиле на утврђивање порекла градитељских облика и намену манастира. У фокусу истраживања налазило се главно култно манастирско здање – храм из 1576. године, као најрепрезентативнији споменик епохе, који је уз извесне интервенције у неизмењеном облику преживео до данас. Досадашњи наговештаји да се непосредни узор како за храм у целини тако и за поједине његове елементе налазе у архитектури Влашке, Свете горе и Моравске Србије нису дали коначан одговор на ово питање. Сходно томе једна од хипотеза односила се на тражење узора за његову изградњу, имајући у виду снажан утицај који је архитектура хоповске цркве извршила на архитектуру фрушкогорских манастира као и оних удаљених – као што је велика црква манастира Савине. Резултати истраживања указали су на моравско порекло градитељског решења и снажан утицај Раванице. На основу постојања синтроноса у главном култном здању као и неколицине историјских извора сматрало да је Хопово у неком тренутку био седиште епископије или митрополије. Применом аргументације засноване на проучавању хронолошки блиског компаративног материјала и историјских извора потврђена је хипотеза да Новом Хопово није било седиште епископије или митрополије.

Кратак опис садржаја дисертације:

У уводном поглављу представљен је предмет проучавања као и историја истраживања.

У другом поглављу рада насловљеном *Историја* изложени су хронолошки оквири као и кључни историјски токови који су условили живот у манастиру. Пружен је целовит увид у манастирске поседе. Разматране су друштвене, економске и културне прилике, у оквиру којих је пажња посвећена везама са Русијом, Светом Гором и посебно Хиландаром. Представљено је унутршње

уређење Фрушке Горе и Новог Хопова, као и хијерархијски поредак хоповског братства. У подпоглављима представљен је рад скрипторија и школе за образовање монаха као и некада богата библиотека чиме се указало на Ново Хопово као важан оновремени центар националне писмености и образовања. Посебан углед међу фрушкогорским манастирима Ново Хопово је имало захваљујући моштима св. Теодора Тирона, о чему извештава неколико сачуваних повести о овом светитељу које поред хагиографског карактера представљају и својеврстан историјски извор о судбини српског народа током XVII и у првим деценијама XVIII века. Овом сегменту духовне стратиграфије светилишта посвећена је одговарајућа пажња.

Треће поглавље, под насловом *Архитектура* састоји се од низа мањих текстуалних целина у којима је реч о првобитној цркви, храму из 1576. године, трпезарији, звонику, капелама, стамбеним просторијама и економским објектима. Овај сегмент рада представља главно поглавље дисертације. Илустрован је процес настанка и развоја манастирског комплекса. У овом поглављу анализирано је свако појединачно архитектонско здање, хронологија настанка, просторни склоп, стил, интервенције које су довеле до промена облика, као и функција. Изнети су разлози који су довели до појаве појединих здања, промена у њиховом просторном склопу и функцији. Старије сакрално здање идентификовано је као храм који се налази испод цркве из 1576. године. На основу историјских извора и просторног склопа утврђено је да је могло бити изграђено крајем XV века. Највише пажње посвећено је главном култном здању, католикону посвећеног св. Николи, које је, премда оштећено, преживело страдање у Другом светском рату. Проучавање осталих архитектонских здања било је засновано на писаним и ликовним изворима, као и скромним материјалним остацима. Звоник је с обзиром на променљиву позицију у оквиру манастирског комплекса представљен у засебном подпоглављу. Зону становања која је обухватала четворугаоно келијско здање са трпезаријама, келијама, кухињама, библиотеком, монашким училиштем и подрумским просторијама које су имале разноврсну економску намену, обрађена је као засебно подпоглавље. Економска зона се налазила изван граница келијског здања али у

његовој непосредној околини, а чинили су је бројни објекти који су обезбеђивали функционисања манастирске економије.

Четврто поглавље рада односи се на изведене конзерваторско-рестаураторске интервенције. Неколико радова на обнови забележено је у XVIII и XIX веку. Након великог стардања у Другом светском рату манастир је 1949. Године стављен под заштиту закона, а недуго потом започели су конзерваторски радови, праћени археолошким и архитектонским истраживањима. Са презентацији манастирског комплекса, која је укључивала ревизију намене просторија започело се 1985. године, док је анализа просторно историјских вредности из 2005. Године укључила пејзажне и културне вредности и окружење.

Пето, завршно поглавље докторске дисертације, *Закључак*, сумира резултате истраживања. Указано је на значај монографије написане у XIX веку, као и архивске грађе, материјалних, писаних и ликовних извора, као и археолошких и архитектонских истраживања који су омогућили да се дође до закључака који се односе на првобитан изглед, фазе изградње и обнове архитектонских здања. Указано је и на правце даљег истраживања који укључују рад на сакралној топографији Фрушке Горе, као и рад у архивима Беча, Будимпеште и Цариграда, где би се могао наћи понеки досада нови документ који би допунио даосадашња сазнања о Новом Хопову.

Остварени резултати и научни допринос:

Докторска дисертација **МАНАСТИР НОВО ХОПОВО: ИСТОРИЈА И АРХИТЕКТУРА** пружа подробен увид у променљиве историјске токове у којима је манастир живео и опстајао више од пет векова. Детаљно су анализирана сва култна, стамбена и економска здања чије постојање потврђују материјални, писани и ликовни извори. Истраживачки рад на овој докторској дисертацији даје целовиту слику о манастирској структури, њеном изгледу, функцији појединих делова у

променљивим историјским околностима у којима је изглед манастирског комплекса преображен од средњовековног ка нововековном моделу.

Закључак:

Будући да је на основу свега претходно наведеног докторска дисертација **МАНАСТИР НОВО ХОПОВО. ИСТОРИЈА И АРХИТЕКТУРА** коју је поднела докторанд мр Бранка Гугољ у потпуности урађена према одобреној пријави, као и да представља оригинално и самостално научно дело, слободни смо да Наставно-научном већу Филозофског факултета Универзитета у Београду предложимо да прихвати докторску дисертацију мр Бранке Гугољ под насловом **МАНАСТИР НОВО ХОПОВО. ИСТОРИЈА И АРХИТЕКТУРА**, и одобри њену јавну одбрану.

Београд, 25.08.2014.

Комисија:

доц. др Иван Стевовић, ментор

доц. др Јелена Ердељан

доц. др Зоран Ракић

др Љиљана Стошић, научни саветник
Балканолошког института САНУ